

Richterek, Oldřich

K životnímu jubileu profesora Zahrádky

Opera Slavica. 2001, vol. 11, iss. 1, pp. 30-32

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/117350>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

* ZPRÁVY - MATERIÁLY - KRONIKA *

K životnímu jubileu profesora Zahrádky

Připomínáme-li si u některé osobnosti sedmdesáté narozeniny, bývá to zpravidla především zjevný impuls k zevrubnému životnímu i pracovnímu bilancování. Je obtížné tuto tradici zachovat u lidí, kteří sice na straně jedné snadně bilancovat výsledky dlouholeté práce mohou, ale na straně druhé je podobné významné jubileum zastihuje uprostřed vysoce aktivní tvůrčí činnosti, jíž ani oněch příslovečných „sedm křížků“ nic neubírá na intenzitě. Patří k nim i **Prof. PhDr. Miroslav Zahrádka, DrSc.**

Narodil se 14. 5. 1921 v Kralupech nad Vltavou, kde také v roce 1950 ukončil gymnázium. Poté studoval obor ruština – čeština na filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Životním osudem se mu stala ruská literatura, jejíž novější historii se vlastně už od roku 1954 věnuje. Kromě krátkého působení na tehdejší Vysoké škole ruského jazyka a literatury v Praze a studia v interní aspirantuře na Moskevské státní univerzitě byla jeho činnost neustále spjata s filozofickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci, kde také řadu let vedl katedru rusistiky – nejprve jako docent (1963) a později jako profesor (1979), od r. 1980 DrSc.

Můžeme bez nadsázky říci, že jubilant se významně podílel na vývoji české literárněvědné rusistiky téměř v celém jejím složitém poválečném období, jež se také v jeho bohaté publikační činnosti přirozeně odráží. Třebaže jeho badatelské i publikační zájmy byly (a zůstávají) mnohostranné, bývá jeho jméno oprávněně spojováno s otázkami vývoje a analýzy **ruské válečné prózy**, které v jeho badatelských počinech dominují.

Bylo by však příliš krátkozraké interpretovat Zahrádkovu orientaci jen poválečnou konjunkturální atmosférou, v níž byla hypertrofie válečné tematiky motivována bezprostředními událostmi a palčivě bolestnou realitou stavu ruské společnosti, o kterém jsme se pravdu dovídali téměř „po kapkách“ celých padesát let. Téma války patří v ruské literatuře i kultuře k fundamentálním od raně feudálních počátků až po nejžhavější současnost; podílelo se také významnou měrou na formování ruské národní identity tím, jak postupně vnášelo do národního povědomí celou řadu etalonů pro obecně lidské pohledy na svět – včetně jejich katastrofických či apokalyptických variant, v jejichž etických, sociálních nebo vůbec obecně humánních a existenčních otaznících se rodily i některé nadčasově „velké otázky“ ruské literatury a kultury. Celá série monografických prací, ve kterých se Zahrádka historií ruské válečné prózy zabýval, víc než výmluvně dokazuje naznačenou složitou cestu, na níž se nakonec stává prioritní

záležitostí analýza „kořenových“ tradic i jejich narativních postupů, poetiky ztvárnění postav a nadčasového etického dosahu, který je do nich vkládán. A Zahrádkovy monografie se tak víceméně retrospektivně symbolicky prorůstaly k jedné z jeho posledních syntetických prací (*L. N. Tolstoj a ruská próza* – 1996), jež všechny dosavadní monografie s tematikou ruské válečné prózy svým způsobem propojuje. Vznikl tak určitý uzavřený kruh od publikace *O vývoji ruské válečné prózy* (1969), zabývající se počátečními fázemi moderního ruského zobrazování války v éře „předtolstojovské“, přes několik knih věnovaných dvěma uzlovým bodům novodobé ruské historie – jednak hektickému zvratu roku 1917 a s ním spojené občanské válce, jednak apokalyptickým obrazům 2. světové války (*Stalingradská bitva v literárním zobrazení* – 1973, 1975; *Literatura a Říjen* – 1977; *Literatura a válka* – 1980) až po vzpomenuť návrat k titánské postavě L. N. Tolstého, jehož není možno při úvahách o ruské, ale ani o evropské moderní válečné literatuře opomenout.

Samozřejmě bychom se měli zmínit o dalších monografiích, knihách a učebnicích i skriptech, které s tímto tématem občas korespondují, ale nezdá se, že výrazně překračují. (Mám na mysli např. publikaci věnovanou M. Šolochovovi, práce, která se zabývá A. Fadejevem, česko-ruskými literárními vztahy, českou recepcí ruské literatury, aktuálními tendencemi v moderní ruské literatuře – zejména v souvislosti s objevujícími se posuny v její periodizaci, interpretaci a hodnocení apod.). Nehodlám omezený prostor malého medailónku využít k úplnému výčtu jubilentovy publikační činnosti, protože bychom ji sem neumístili!¹ Celkově má totiž Zahrádka „na svém kontu“ do roku 2000 22 knižních titulů (pouze u několika jde o spoluautorskou participaci!), více jak 215 statí v českých (případně dříve i slovenských) a 61 v zahraničních časopisech a sbornících. Bylo by také vhodné uvést úctyhodné množství (několik set!) odborných recenzí i recenzí uměleckých děl (jejichž informativní hodnotu bychom nikdy v literárněvědném světě, ale i ve světě recepce literárních artefaktů, neměli podceňovat); k nim se v poslední době přidávají i recenze divadelních představení (především v Olomouci a Šumperku). A to jsme neuvědomili četné črty a reportáže. Analogický by byl výčet referátů na mnoha vědeckých konferencích a sympoziích, přednášek doma i v zahraničí.

Vzpomínám si na rozhovor o české rusistice se zesnulým profesorem M. Drozdou, který se odehrál u něho v bytě ještě v dobách, kdy se jeho jméno na stránkách tehdejších československých periodik nesmělo objevit. Když jsme došli ke skutečnosti, že jsem žákem profesora Zahrádky, zamyslel se a s nadhledem jemu vlastním poznamenal: „Zahrádka je velmi pracovitý člověk.“ Myslím si, že mnou naznačená statistická ilustrace výmluvně tento názor potvrzuje. Uvědomíme si to mj. i při zevrubnějším pohledu na jubilentovu schopnost sebereflexe a opětovných návratů k mnohdy už analyzovaným tématům, jimž změna společenského kontextu a především kvalitatívni posuny v možnostech svobodného bádání, které zejména české rusistice a slavistice v posledním období vznikly, nabízejí nové úhly interpretačních pohledů i nové dostupnosti pramenné-

¹ Kompletní bibliografie publikační činnosti Prof. PhDr. M. Zahrádky, DrSc., za období do r. 1989 vyšla v níže vzpomínané tradiční ročence olomouckých rusistů *Rossica Olomucensia XXVIII*. Olomouc, FF UP 1990. Bilance posledních deseti let pak vyjde v příštím čísle tohoto sborníku.

ho materiálu. Uplatňuje se při nich Zahrádkova odvaha ke kritickým ohlédnutím i trvalá snaha být ve středu dění, stejně tak i jeho organizační schopnosti. (Uveďme v této souvislosti mj. i tradici *Olomouckých dnů rusistů*, již nejen založil, ale napomohl rovněž postupně k její transformaci ve významnou mezinárodní platformu pro otevřená rusistická setkávání, překračující evidentně charakterem svého programu i úroveň odborné diskuse rámcem prvotní konfrontace vysokoškolské a středoškolské problematiky výučování ruštiny. Podobně na první pohled jen bilanční ročenka olomoucké rusistiky *Rossica Olomucensia*, zaujala už dávno prestižní místo mezi rusistickými a slavistickými periodiky i v zahraničí.)

A mohli bychom pokračovat bohatým výčtem organizovaných vědeckých konferencí, symposií i „kulatých“ diskusních stolů. Dovolím si ještě jednu osobní poznámku, která se týká tzv. „Zahrádkových aspirantských seminářů“, třebaže (anebo právě proto, že) byly organizovány z jubilentovy iniciativy už před dvaceti lety. Šlo na tehdejší dobu o velmi otevřená, pečlivě (nejen po stránce odborné, ale i metodologické) promyšlená setkání, přitahující účastníky jednak erudici zvaných vystupujících osobností, ale rovněž na onu dobu nebyvalou otevřeností možné výměny názorů, která rozhodně převyšovala některé formální (nezřídka úzkoprsé a ideologicky podvázané) debaty „oficiální“ literárněvědné rusistiky.

Rád bych profesoru Zahrádkovi k výročí, u něhož atribut „významné“ už rozhodně není pouhou zdvořilostní formalitou, popřál jménem jeho bývalých i současných studentů, kolegů i přátel, aby neztratil ještě dlouho svůj příslovečný badatelský neklid, onu touhu být stále „nervus rerum“, být iniciátorem, ale i tvůrcem, který strhává k práci ostatní. Samozřejmě k tomu připojuji i přání pevného zdraví a spolehlivého zázemí v kruhu blízkých. Chtěl bych tak vyjádřit přesvědčení, že onen tradiční pokus o bilancování, na který jsem hned v úvodu svého skromného laudatia narazil, budeme moci odložit snad k některému jubileu příštímu.

Oldřich Richterek

XV-e Оломоуцкие дни русистов

В конце августа 1999 г. Кафедра славистики Философского факультета Университета им.Палацкого в Оломоуце организовала традиционную, уже XV-ю международную конференцию *Оломоуцкие дни русистов* (ОДР).

На ОДР по традиции работало пять секций: лингвистическая, лингводидактическая, фразеологическая, литературоведческая и круглый стол.

Большая часть выступлений в лингвистической секции затрагивала разные аспекты проблематики отражения экстралингвистических, социополитических и социокультурных влияний на функционирование современного русского языка, причем часто в сопоставительном плане, в сопоставлении с одним или несколькими языками. Значительное место в работе секции было отведено проблематике функциональной семантики: анализировались средства выражения субъективных отношений в речевых актах, обсуждались вопросы речевого этикета, общения